

Gezamenlijke kerstnachtdienst NAS en Pauluskerk

Zondag 24 december 2015, 19.30 uur, Pauluskerk

Lezing Oude Testament: psalm 45 (in de vrije vertaling van Huub Oosterhuis), gezongen door Jan Blankers en Dick Couvée

Lezing Nieuwe Testament: Lucas 2: 1 – 20

Meditatie

Zusters en broeders, gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Het is Kerstavond. Overal in het land zijn mensen nu bij elkaar en vieren Kerst. Als familie, als gezin of als vrienden en kennissen. Want dat is Kerst: samen feestelijk eten en drinken, het gezellig hebben met elkaar, een kerstboom met lichtjes in de kamer en daaronder cadeaus. Kortom voor veel mensen is Kerst een soort lichtjesfeest geworden: een beetje menselijke warmte te midden van alle maatschappelijke kou, een beetje licht te midden van alle donker in de wereld. En jullie kennen mij inmiddels wel een beetje. Wie ben ik om dat mensen te misgunnen!? Dat mensen het goed hebben met elkaar: wie zou daartegen zijn? En toch. Het dagblad Trouw had de afgelopen weken een serie onder de titel: 'Niet onder de kerstboom'. Over Nederlanders die uit volle overtuiging geen kerstboom in huis halen en om allerlei redenen vraagtekens stellen bij de huidige, de laatste jaren gegroeide, vooral door de commercie of door die 'heidense' kerstboom bepaalde manier van Kerst vieren. Voor het gezellig en warm met elkaar hebben, heb je geen kerstboom en cadeaus nodig, vinden nogal wat Nederlanders in Trouw. Dus waarom dan Kerst?

Als er één ding is, denk ik, dat ons beeld van 2015 heeft bepaald – meer dan al het andere - dan is dat wel het beeld van vluchtelingen. 60 miljoen mensen inmiddels wereldwijd. Honderdduizenden van hen ook op de vlucht naar Europa, uit Syrië, uit Eritrea, uit Afghanistan. Over zee, in gammele bootjes, waarvoor veel geld is betaald, over land. Beelden van vrouwen, mannen, kinderen, die hun heil zoeken in onze streken. Moe, verward, hopeloos, dood, zwemmend of lopend of fietsend over eindeloze wegen. Tegengehouden door slagbomen en mannen met geweren of hekken voorzien van prikkeldraad al of niet met scheermesjes. Soms ook dankbaar en blij, wanneer zij iets van opvang hebben gevonden in Duitsland, Zweden of ook in Nederland. Onuitwisbare beelden! Voor al deze mensen juist geen warmte en gezelligheid rondom een welvoorzien kerstboom in jouw eigen huis. Ontheemd ben je en blijf je voorlopig, weinig 'kerstgevoel'. Of die Nederlanders je nu wel of niet ruimhartig ontvangen.

Welkom dus, vanavond, in de echte wereld van vandaag. Want voor talloze mensen op aarde is het leven helemaal niet gezellig en warm en voorzien van mooie cadeaus. Het is vooral een harde strijd om het bestaan, met volstrekt ongelijke kansen tussen mensen en velen die daarbij het onderspit delven. Neem alleen het aantal kinderen in de kinderarbeid, nog altijd zo'n 150, 160 miljoen op aarde, volgens recente cijfers. Welkom ook in de wereld van toen, van die eerste Kerst, die volgens Lucas. Want baby Jezus en zijn ouders hebben niks te kiezen: de keizer in Rome spreekt zijn bevelen, zijn dogma's, en hup, op reis moet je, of je nu wilt of niet, ook al ben je honderd keer zwanger. En welkom zijn ze ook niet. Een stal als noodopvang, "omdat er voor hen geen plaats was in het nachtverblijf van de stad", meldt Lucas uitdrukkelijk. En gezellig thuis zijn ze helemaal niet: baby Jezus is nog maar nauwelijks geboren of zij moeten vluchten, want de overheid bij monde van koning Herodes heeft het voorzien op hun leven: alle jongetjes in Bethlehem van twee jaar en jonger worden vermoord. Macht, nu en toen, duldt geen concurrentie en als macht moet worden gehandhaafd, wordt er op een kind of een mens meer of minder niet gelet. Niks 'modern' kerstgevoel bij Lucas. Ik kan mij niet anders dan voorstellen, dat de huidige vluchtelingen uit Syrië of uit Eritrea zich juist in dit kerstverhaal zullen herkennen en niet in dat van nu. Hetzelfde geldt voor de mensen zonder verblijfspapieren, ook hier in onze kerk. En voor de groeiende groep van mensen met schulden, omdat ze de ziektekosten en de steeds hogere huur niet meer kunnen betalen en dus zonder Bed, Bad en Brood moeten zijn.

Veel mensen denken, dat het in de bijbel – en ook in het Christendom – gaat om algemene, tijdloze waarden en waarheden. Om de liefde, om de waarheid, om goed doen, om God dienen en je naaste helpen. Maar neem van mij aan: wat bijbelse teksten zeggen en wat ze bedoelen

hangt nooit in een soort hemels luchtledige, maar heeft altijd alles van doen met de samenleving en dus met maatschappelijke verhoudingen en met de politiek van toen. En dus met de vraag wie het in die Romeinse samenleving voor het zeggen hebben en wie niet en hoe dat uitwerkt op de bestaansmogelijkheden van de zogenaamd rijken en van de armen. Als er één voorbeeld in de bijbel is van vertellen van bijbelse verhalen in een maatschappelijke context, dan wel het kerstverhaal van Lucas. "In die tijd kondigde keizer Augustus een decreet af, dat alle inwoners van het rijk zich moesten laten inschrijven. Deze eerste volkstelling vond plaats tijdens het bewind van Quirinius over Syrië." Dat lijkt allemaal nogal gewoon. Alleen, je moet je zo'n volkstelling niet voorstellen als even naar de burgerlijke stand, hup, een formuliertje invullen en klaar. Want achter die volkstelling zit dwang, zit macht en zit geld. De keizer wil een nieuwe belastingregistratie en dat met maar één doel: nieuwe, zwaardere belastingen heffen. Dat zit er allemaal achter. De Romeinse samenleving was gebaseerd op grootgrondbezit en goedkope arbeid van miljoenen slaven. En in Palestina, waar het overgrote deel van de mensen boer was, en dan klein, konden steeds meer boeren het hoofd niet boven water houden. Van hun oogsten moesten ze zoveel afstaan, dat ze op den duur hun land moesten verkopen. Aan wie? Aan de grootgrondbezitters in Rome om diezelfde grond vervolgens weer van hen te pachten maar dan tegen nog hogere woekerrentes. Is het een wonder, dat er als reactie op die volkstelling een golf van verzet opkwam, juist in Galilea, die wij nu kennen als de beweging van de Zeloten? Tegen die maatschappelijke achtergrond met een voortdurend groeiende kloof tussen rijk en arm, tussen de 'haves' in Rome en de 'have nots' in Palestina, tussen de 1% en de 99%, zet Lucas zijn verhaal neer over de geboorte van een kind, teken van nieuw leven, teken van 'het kan anders', teken van een nieuw begin van Gods kant, dwars tegen de volkomen onrechtvaardige status quo op aarde van toen in. En Lucas legt het er dik bovenop. Hij noemt dat nieuwe begin, die baby Jezus: 'Redder' en 'Heer'. En dat waren nou net de titels die geclaimd werden door de 'have', keizer Augustus. Hij, de keizer in Rome, de machtigste man op aarde, was de enige en echte redder en heer van de toenmalige bewoonde wereld. Augustus gold als de grote maker van vrede, de Pax Romana. En dat was ook zo. Alleen was die vrede gebaseerd op een niets ontziende militaire macht van het grootste en sterkste leger op aarde en op systematische uitbuiting van armen door rijken. Hoe actueel! Daarover gaat het kerstverhaal van Lucas. En nog een keer legt Lucas het er dik bovenop. De eerste getuigen van de geboorte van dat kind, van die echte Redder en Heer, zijn uitgerekend mensen die er maatschappelijk niets toe doen. Herders. Met herders ga je als normaal, beschaafd mens niet om. Stinkend naar de poep, geen opvoeding genoten, bot, daar houdt je je verre van. Juist zij, de nobody's van onze samenleving, de mensen die niet tellen, krijgen van Lucas een rol, een koning waardig. Zij zijn getuigen, de eerste getuigen van het wonder, dat hier geschiedt.

"Zij wikkelde hem in een doek en legde hem in een voerbak, omdat voor hen geen plaats was in het nachtverblijf in de stad", hoorden wij daarnet. Er was voor hen geen plaats. Dat is de kern van wat Lucas met zijn kerstverhaal aan ons kwijt wil. Midden in een wereld, die bol staat van de macht en de belangen van de 'rich and famous', midden in een wereld waarin ons voortdurend de zogenaamd succesvollen worden gepresenteerd als 'redders en heren' van de samenleving, als de grote rolmodellen voor hoe wij allemaal zouden moeten leven, stelt Lucas met zijn kerstverhaal de vraag die dat hele systeem van de 'happy few' doet wankelen: wat draagt het feit, dat jij zo rijk en succesvol bent bij aan de kwaliteit van leven van al die mensen die dat niet zijn? Er is een indrukwekkende uitspraak van Mahatma Gandhi, die dit zegt: "Ik zal jullie een talisman geven. Telkens wanneer je in twijfel verkeert of wanneer je ego je te machtig wordt, probeer dan dit hulpmiddel. Haal je het gezicht voor de geest, van de armste, meest hulpeloze mens die je ooit hebt gezien en vraag of je af of de stap die je overweegt te nemen voor hem of haar van enig nut is. Zal hij of zij er iets bij winnen? Zal hij er de macht over zijn eigen leven en bestemming door terug krijgen? Met andere woorden, zal het leiden tot groei en onafhankelijkheid voor de lichamelijk maar ook spiritueel verhongerde miljoenen in ons land? Dan zul je bemerken, dat je twijfels en je ego wegsmelten." Einde citaat. Dat is de kernvraag die Lucas aan ons stelt met zijn kerstverhaal over het wonder van een kleine, kwetsbare baby als teken van God als teken van de mogelijkheid van een nieuwe wereld als alternatief voor een wereld, die bol staat van militair geweld en economische en klimatologische uitbuiting, alle vrome woorden over 'vrede' en 'Europese waarden' en 'klimaatverandering' ten spijt. Kerst volgens Lucas gaat niet over diegenen die gezellig en warm onder de kerstboom zitten, maar juist over diegenen die er niet onder zitten. Lucas gelooft, dat aan elke samenleving, die de naam samenleving waardig wil zijn, maar een vraag ten grondslag ligt: voor wie is er hier geen plaats? Wie zijn de mensen die hier en nu worden uitgesloten? Baby Jezus en zijn ouders, vluchtelingen, uit Syrië of waar dan ook vandaan, mensen zonder verblijfspapieren, mensen in armoede of met groeiende schulden? Mensen die het aandurven

zichzelf en anderen voortdurend die vraag stellen noemt Lucas heel partijdig: "mensen die God liefheeft." En overal waar mensen dat doen en samenlevingen veranderen, daadwerkelijk omdat er geen mensen meer worden uitgesloten om wat voor reden dan ook, daar is het Kerst, werkelijk Kerst! Als elke nobody, somebody wordt en is. Als dat realiteit wordt - en volgens Lucas kan dat - dan wordt waar wat de engelen zingen: "Eer zij God in den hoge en vrede op aarde voor alle mensen die God liefheeft." En dan, pas dan, is het werkelijk Kerst. Amen.

D.J. Couvée,
Rotterdam, 24 december 2015